

Náttúra er lívsvirði

Jóannes Dalsgaard hevur lagt uppskot fyri lögtingið um at tingið skal taka »Veðranesprojektið« til viðgerðar og í heilatikið endurskoða allan vatnorkuspurningin.

Í hesum »Sjónarmiði« greiðir hann frá, hví vit eiga at taka alt málið upp aftur

Sum kunnugt hevur SEV fingið loyvi frá øllum avvarandi myndugleikum at fara undir umfatandi vatnorkuútbýgging í Norðureysturoy. Henda útbýgging sum gongur undir heitinum Eiði 1 og 3 er størsta broyting av náttúruni, sum nakrantíð er ætlað í Føroyum.

Projektið umfarar tvær byggingar við Eiðisvatn ávíkavist 21 og 13 m høgur. Viðari umfarar projektið stór bergholsarbeiði eystan vael og vestanfyri í Eysturoy frá Eysturoyarbergholinum og norður til Eiðisvatn.

Stutt sagt merkir hetta, at allar áir, sum renna út í Sundini norðan fyri bergholið og allar áir sum renna út á vestursíðuni á Funningsfjørði verða turkaðar meginpartin av árinum.

Tað gerst alt greiðast fyri fleiri og fleiri føroyingum, at her er talan um so umfatandi umhvørvisligar, búskaparligar og framleiðsluligar spurningar, at eitt hvørt høvi, sum gevst, eigur at verða brúkt til tess at endurskoða allan vatnorkuspurningin. Hetta høvið hava vit nú við tað at tað sokallaða »Veðranesprojektið« er vorið aktuelt aftur. Men fyrst nøkur orð um tey viðurskipti, ið gera, at fólk yvirhøvur eru farin at álta Eiðisprojektið.

Tey eru mong, sum nú halda, at myndugleikarnir hava undirmett árinini á biologiskum og økologiskum javnvágina í tí landsparti, sum útbýggingin umfarar. Sum nøkur dømi kunnu vit nevna, at vit frá áriniskanningini vita, at landslagið við Eiðisvatn verður broytt fullkomiliga. Vatnstøðan hækkað við einum 20 m. bakkarnir fram við vatninum verða brattir, fløtur og vátlendi hvørva og í skerpingi koma stór óki at liggja sum nakin hella ella sum svørt mórudýki. Føðiframleiðslan í vatninum minkar og ein planta, sum bert finst við Eiðisvatn, »Fjalla tjarn-

aks« doyrt út. Í heila tikið verður plantulivið meira einstáttáð eins og dýra- og fuglalív á landi, í áum og á sjógvi verður munandi skert.

Hetta sæst t.d. av, at stovnurin av sjósilum fer at minka munandi, tí gýttingarokini verða týnd, sil sleppa ikki úr Eiðisvatni niðan í tær áir, sum har verða eftir, tí tær verða ov brattar. Í Sundalagnum verður støðan tann sama: silini sleppa ikki niðan, tí ongar áir verða norðan fyri brúna.

Hvat áriníð á sjógvin annars viðvikur, so má serstakliga Funningsfjørður koma í vanda. Hóast serfrøðingar hava bagatelliserað henda spurning, so kann eingin koma og pástanda, at tað ikki merkist t.d. hjá alivinnuni, at næstan einki fekt vatn kemur í sjógvin meginpartin av árinum.

Samantikið kann um umhvørvisspurningin sigast, at náttúran verður fátækari, landslagið verður fullkomuliga broytt og tað, sum eygjað sær, verður ikki so vakurt og stórsligið, sum tað er í dag.

Men her eru eisini nakrir búskaparligir spurningar, sum litið fyrilit tykist at vera fyri í leiðsluni hjá SEV og í Yvirfriðingarnevndini. Eitt so stórt tiltak móttvegis náttúruni fer at hava eina óhepna ávirkan á landbúnaðin og idnaðin í byggunum í hesum parti av Eysturoynni.

Umframt henda búskaparspurningur eru aðrir, sum serstakliga hava almennan áhuga. Her er t.d. spurningurin um hvussu nógv orku vit veruliga fáa burtur úr teimum 400 milliónunum, sum skulu leggjast í »Eiði 1+3«. Hetta projekt umfarar eitt avfallseki uppá 31,6 km², og hetta gevur 28 mill. KWh um árið. Hetta hóast SEV nú sigur, at tað gevur 37 mill. KWh — nakað, ið bert ber til um

tikið verður rivuligt burtur av øki 2.

Móttvegis hesum dýra og náttúrutýnandi projekti »Eiði 1 og 3« stendur eitt annað projekt, tað so nevnda »Veðranesprojektið«. Hetta er, eftir hvat skilst, einki liðugt projekt, kanska meira eitt hugskot, men nógv bendir á, at hetta projekt vildi givið eina framleiðslu av ravnagmni svarandi til 40 mill. KWh um árið.

Tað er alt, sum bendir á, at vil ein við völd og makt nýta vatnið í Eysturoy sum orkukeldu, so hava vit her eitt projekt við nógv minni árinu á náttúruna: Eiðisvatn verður, sum aðrir hava ávíst, spart og áirnar fara at varðveita nógv meira av vatni, enn tær fara at gera um Eiðisprojektið verður valt. Afturat hesum kemur, at tað tykist, sum um tær náttúrugivnu fortreytirnar eru betri við Veðranes enn við Eiði t.d. við, at savningartunnarnir koma at ganga sama veg sum gróftlágirnar, og við at vatnið kemur at renna út í sama sjógvi sum áður.

Nú er tað eingin, sum vil vera við, at Veðranesætlanin loysir allan tann aktuella vatnorkuspurningin. Til tess vita vit ov lítið um sjálvt projektið. Í hvussu so er veit lögtingið ikki nógv mikið til at kunna taka eina nýggja støðu í vatnorkuspurninginum. Men hetta hugskot gevur okkum sum nevnt eitt frálíkt høvi til at endurskoða og umhuga allan vatnorkuspurningin einaferð afturat.

Málið hevur higartil havt vaksandi almennan áhuga, men hesin áhugi hevur mest snúð seg um sáttmálan millum SEV og Højgaard og Schultz. Hetta er væl skiljandi og Føroya lögting kann aldri fara at goðtaka, at SEV fyrri tað fyrsta biður ávíst felag (H&S) projektera alla vatnorkuútbýggingina í Føroyum, harnæst rindar stórar upp-

hæddir fyri ráðgeving til H&S, fyri tað triðja b biður sama H&S gera arbeiði fyri rokning, fyri tað fjórða keypir maskinurnar fyri H&S og fyri tað fimta setir føroyska arbeiðsmegi og teknologi til sjá, sum ávíst av mongum t.d. idnaðarráðgevaranum í blaðgreinum.

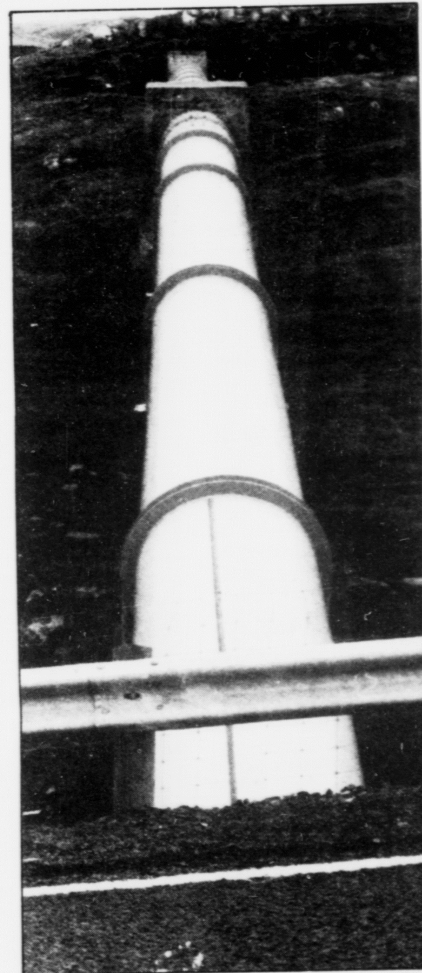
Hesin atburður SEV átti í sjálvum sær at verið nógv mikið til, at lögtingið tók stig til at endurskoða allan vatnorkuspurningin. Men eingin vilji hevur higartil verið til eitt so álvarsamt stig — bert til eitt sindur av smárumbli við óbındandi fyrispurningum á tingi.

Tað eru tí allar grundir til, at lögtingið nú tekur alt hetta mál í egnar hendur — bókstaviliga talað! So fáa vit í hvussu so er at vita, um nakar vilji er til staðar at broyta ta løgna og ódámliga mannagongd, sum allur vatnorkuspurningurin tykist at verða endaður í.

Og tí havi eg loytt mær at skotið upp fyri lögtinginum, at vatnorkuspurningurin verður endurskoðaður einaferð enn — hesaferð í umhvørvisnevndini.

Umhvørvisnevndin skal ikki bert kanna alt málið út í æsur, hon skal eisini umhuga, at tað ikki er uppá tíðina, at landið yvirtekur SEV. Alt bendir á, at tíðin er farin frá tí formi SEV hevur, nógvur umstøður, nógvur fortreytir eru broyttar, síðan SEV varð sett á stovn. Tað er tí í roynd og veru burturvið, at allur orkupolitikkur verður fyriskipaður av einum stovni, sum landsins leiðsla litla og onga ávirkan hevur á. Henda ávirkan kemur í hvussu so er so seint inn í myndina, at skaðið alt er hendur, aðrenn landsmyndugleikarnir fáa ávirkað orkupolitikkin. Hetta kann ikki vera haldgott í longdini.

Umhvørvisnevndin eigur eisini at kanna møguleikarnar fyri at gera eina landsætlan fyri allar Føroyar, so vit um ikki alt ov

langa tíð hava gjørt okkum greitt, hvørji óki av landinum skulu sleppa at liggja ónomin fyri framtíðina.

Hesin spurningur, sum her er umrøddur, er ein tann mest álvarsami spurningur í okkara tíð.

Samfelagið hevur broytt seg ómetaliga nógv tey seinastu 40-50 árin. Ein fylgjan av hesari broyting er, at vit partvis hava mist sambandið við náttúruna og mist burtur ta virðing fyri náttúrunar javnvág, sum okkara forfedrar høvdu bygt upp yvir eini seks til átta hundráð ár.

Men alt fleiri eru við at rakna við og royna at finna hetta samband aftur. Tey ferðast úti í náttúruni og njóta okkara vakra land. Hetta land nava vit skyldu til at varðveita so óspilt sum møgulegt. Tað er eingin løtt uppgáva, tí tað er sum kunnugt ógvuliga torført

at sameina búskaparlig og teknologisk mál við eitt hugtak, sum sigur, at náttúra er lívsvirði.

Náttúra okkara er tó so »litil« og so viðbrekin at vit nú, meðan væl er, eiga at steða á eitt sindur, summa okkum, og royna at forða fyri, at stórir partar av landinum verða fullkomuliga umkalftraðar.

Tað skuldi helst verið eitt sindur eftir av okkara vøkrum og stórbaru náttúru, til tey hundráðals ættarlið, sum vónandi fara at koma aftan á okkum, sum liva og taka avgerðir í dag.

Jóannes Dalsgaard